

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.18.8

## Spatial Analysis of the Quality of Life in Rural Areas with Emphasis on the Institutional Dimension (Case Study: Villages of Lahijan County)

Mohammad Amiri Mikal<sup>1</sup>, Eisa Pourramzan<sup>2\*</sup>, Teymor Amar<sup>3</sup> & Atousa Bikdeli<sup>4</sup>

1. Ph.D Candidate in Geography & Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Assistant professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

3. Associate professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

4. Assistant professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

\* Corresponding author: Email: [pourramzan@iaurasht.ac.ir](mailto:pourramzan@iaurasht.ac.ir)

Receive Date: 25 January 2017

Accept Date: 29 Desember 2020

### ABSTRACT

**Introduction:** The realm of quality of life encompasses all the life experiences of individuals, and many studies consider the main essence of quality of life to provide and satisfy the material and spiritual needs of human beings. The quality of life in rural areas is influenced by various dimensions in which the impact of the managerial dimension on the quality of life of the villages of Lahijan County has been investigated.

**Research aim:** The purpose of the present study is to analyze the quality of life with emphasis on the institutional dimension in the villages of Lahijan County.

**Methodology:** The present study is based on an analytical descriptive method based on the purpose of applied studies. The statistical population studied including 182 villages of Lahijan city, with 12 villages being studied in three geographical levels of coastal, plain and foothills. Sample size, using Morgan's formula, 385 households are selected as random-sampling. For information analysis of statistical methods in the form of descriptive and inferential statistics, including the Sperman correlation coefficient test, using SPSS software.

**Studied Areas:** The geographical territory of this study is the rural settlements of Lahijan County.

**Result:** Research findings show that the highest impact on the quality of life in the villages of Lahijan to improve rural roads with an average of 3.90, efforts and follow -up to the problems and problems of the villages with an average of 3.71 and the transfer of rural problems to the authorities. Was with an average of 3.60 And the lowest impact of the institutional dimension on the quality of life was the two components of the role of villagers in improving educational facilities with an average of 2.94 and improving the encouragement of handicrafts, promoting and marketing of agricultural and animal products with an average of 2.97.

**Conclusion:** The impact of the later components on the quality of life of Rural Settlements of Lahijan city with an average weight of 3.41 is higher than average and between the effective dimensions of the institutional and quality life of the villagers of Lahijan based on the Spirman correlation coefficient test of 0.408. Has it. This indicates that the institutional dimension after 20 years of establishment has consolidated its position among the people and, as an intermediary link between sovereignty and the people, has left a positive process.

**KEYWORDS:** Village, quality of life, managerial- dimension, Lahijan County



فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی  
دوره ۱۷، شماره ۱ (پیاپی ۵۸)، بهار ۱۴۰۱  
شاپای چاپی ۰۹۶۸-۲۵۳۵-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۰۹۵۵X-۲۵۳۸  
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>  
صص. ۸۸-۷۷

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.18.8

مقاله پژوهشی

## تحلیل فضایی کیفیت زندگی در نقاط روستایی با تاکید بر بعد نهادی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان لاهیجان)

محمد امیری میکال<sup>۱</sup>، عیسی پوررمضان<sup>۲\*</sup>، تیمور آمار<sup>۳</sup> و آتوسا بیکدلی<sup>۴</sup>

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۲. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۳. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۴. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

\* نویسنده مسئول: Email: pourramzan@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۰۶ بهمن ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۰۹ دی ۱۳۹۹

### چکیده

**مقدمه:** قلمروهای کیفیت زندگی مجموعاً تمامی تجارب زندگی افراد را در بر می‌گیرد و بسیاری از مطالعات، جوهر اصلی کیفیت زندگی را تامین و ارضای همزمان نیازهای مادی و معنوی انسان می‌دانند. کیفیت زندگی در نواحی روستایی تحت تاثیر ابعاد مختلفی است که در این پژوهش تاثیر بعد نهادی - مدیریتی بر کیفیت زندگی روستاهای شهرستان لاهیجان مورد بررسی قرار گرفته است.

**هدف:** هدف پژوهش حاضر تحلیل فضایی کیفیت زندگی با تاکید بر بعد نهادی در روستاهای شهرستان لاهیجان است.

**روش‌شناسی تحقیق:** تحقیق حاضر بر مبنای روش توصیفی - تحلیلی و بر اساس هدف از نوع مطالعات کاربردی می‌باشد. جامعه آماری مورد مطالعه شامل ۱۸۲ روستای شهرستان لاهیجان که ۱۲ روستا در سه سطح جغرافیایی ساحلی، جلگه و کوهپایه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. حجم نمونه با بهره‌گیری از فرمول مورگان، تعداد ۲۸۵ خانوار به صورت نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری در قالب آمار توصیفی و استنباطی شامل آزمون ضریب همبستگی اسپرمن و با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفته است.

**قلمرو جغرافیایی پژوهش:** قلمرو جغرافیایی این پژوهش، سکونتگاه‌های روستایی شهرستان لاهیجان می‌باشد.

**یافته‌ها:** یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بیشترین تاثیر در بعد نهادی کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان لاهیجان به بهبود راه روستایی با میانگین ۳/۹۰، تلاش و پیگیری دهیاران برای حل مسائل و مشکلات روستاها با میانگین ۳/۷۱ و انتقال مسائل و مشکلات روستا به مسئولین با میانگین ۳/۶۰ بوده و کمترین تاثیر بعد نهادی بر کیفیت زندگی مربوط به دو مولفه نقش دهیاران در بهبود امکانات آموزشی با میانگین ۲/۹۴ و بهبود تشویق صنایع دستی، ترویج و بازاریابی محصولات کشاورزی و دامی روستا با میانگین ۲/۹۷ بوده است.

**نتایج:** تاثیر مولفه‌های بعد نهادی بر کیفیت زندگی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان لاهیجان با میانگین وزنی ۳/۴۱ بالاتر از متوسط بوده و بین مولفه‌های اثر گذار بعد نهادی و کیفیت زندگی روستاییان شهرستان لاهیجان بر اساس آزمون ضریب همبستگی اسپرمن به میزان ۰/۴۰۸ ارتباط معنی‌داری وجود دارد. این موضوع بیانگر آن است که مؤلفه بعد نهادی بعد از ۲۰ سال از استقرار، جایگاه خود را بین مردم تثبیت نموده و به عنوان حلقه واسط بین حاکمیت و مردم روند مثبتی را از عملکرد خود برجای گذاشته است.

**کلیدواژه‌ها:** روستا، کیفیت زندگی، بعد نهادی - مدیریتی، شهرستان لاهیجان

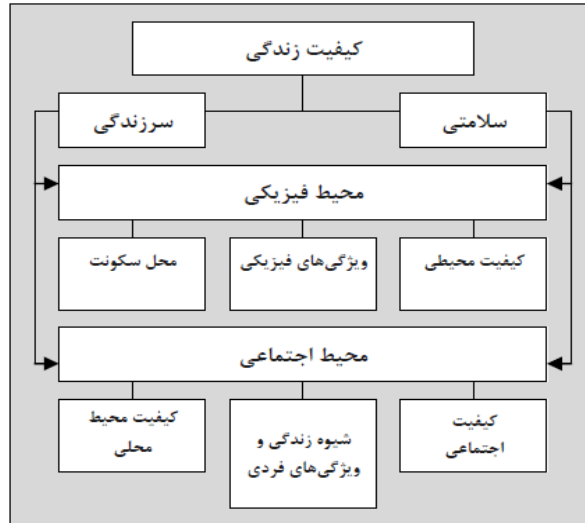
## مقدمه

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تشکلهایی با نام شوراهای اسلامی، خانه همیاری، دفتر عمران روستا و مواردی از آن شکل گرفتند اما به دلیل نداشتن زمینه‌های لازم و سازمان‌های اجرایی مرتبط به توفیق چندانی در مدیریت نواحی روستایی کشور دست نیافتند (طالب، ۱۳۷۶: ۱۳۰). بواسطه این نابسامانی‌ها، دهیاری‌ها از نهادهای محلی مدیریت روستایی هستند که از سال ۱۳۷۷ قانون تاسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و دولت (وزارت کشور) را موظف کرد تا به منظور اداره امور روستاها و توسعه پایدار روستایی نهادی به نام "دهیاری" تاسیس کند به موجب قانون مذکور، این نهاد می‌بایست در روستاهای بالای ۲۰ خانوار که بیش از ۳۵۰۰ روستا در کشور را شامل می‌شد از طریق انتخابات شوراهای اسلامی روستاها و بانظر و رای اعضای شورا تاسیس گردد و دهیار به عنوان بازوی اجرایی دولت به مدت ۴ سال با معرفی شورا و باحکم بخشداری منصوب می‌شود. مدیریت جدید روستایی باید درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت را در دستور کار قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاهای روستایی باشد (مطیعی لنگرودی ۱۳۸۲: ۲۳۰). طبق مصوبه هیات وزیران، در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی وظایفی در قالب یک ماده و ۴۸ بند برای دهیار و دهیاری تعیین شده است (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸۴: ۲۸). در گذشته مردم کیفیت زندگی را وابسته به در آمد و سطح تحصیلات می‌دانستند، به عبارت دیگر در دو بعد اقتصادی و آگاهی خلاصه می‌کردند اما امروزه افتخاری و دیگران هدف مدیریت روستایی را در بعد اجتماعی توانمند سازی، ایجاد زمینه‌های مشارکت، بسیج اجتماعی، بهبود قوانین و سیاست‌ها در میان روستاییان با همکاری دولت و بازار به منظور اداره امور روستا و برای رسیدن به یک عدالت اجتماعی و زندگی سالم می‌دانند (افتخاری و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۲). بنابراین تلاش دهیار برای انجام وظایف می‌تواند باعث ارتقاء کیفیت زندگی مردم روستا در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست محیطی شود. براون و همکاران (۲۰۰۴) به بررسی سطح کیفیت زندگی در مناطق روستایی پرداخته و کیفیت زندگی را در دو سطح کلان و خرد مشخص می‌کند که شاخص‌های سطح کلان مؤلفه‌هایی مانند: درآمد و اشتغال، مسکن، آموزش و پرورش و ... و شاخص‌های خرد نیز در کل کیفیت زندگی، تجارب و ارزش‌های فرد و معرف‌های مرتبط همانند رفاه، خوشبختی و رضایت از زندگی هستند. چو و همکاران (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان بهره‌گیری از زمان و کیفیت زندگی در بین فقرای روستایی کره را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که الگوهای بهره‌گیری از زمان و اختصاص زمان به مقاصد مختلف، عناصر تعیین‌کننده‌ای در تعیین کیفیت زندگی افراد هستند. افزایش اوقات فراغت عموماً منجر به بالا رفتن کیفیت زندگی می‌گردد؛ گرچه این موضوع همیشه صدق نمی‌کند. از آنجایی که میزان ساعات کار تعیین‌کننده مستقیم میزان درآمد است، کاهش زمان کار تاثیر منفی بر روی میزان درآمد دارد و غالباً منجر به کیفیت پایین‌تر زندگی می‌گردد. از این رو، بین افراد پیر و فقیر، افزایش اوقات فراغت منجر به افزایش رضایت از زندگی نمی‌گردد. ایوو و همکاران (۲۰۰۹) در تحقیقی با عنوان کیفیت زندگی در مناطق روستایی کرواسی برای ماندن یا ترک آن نتایج نشان داد که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، همچنین خدمات اجتماعی و بهداشتی و درمانی ضعیف در روستاها باعث کاهش رضایت زندگی شده است. سازمان ملل (۲۰۱۳) در گزارش سالیانه توسعه انسانی، به کیفیت زندگی از دیدگاه مطالعات فضایی و مکانی می‌پردازد و معتقد است زیر بستر توسعه را از چنین مسیری آسانتر صورت می‌گیرد. رضوانی (۱۳۸۷) در تحقیق خود با عنوان سنجش کیفیت زندگی در بررسی مفاهیم شاخص‌ها و ارائه مدل اعلام کرده است نیازها و ارجحیت‌های آن‌ها تا حدود زیادی تابع ارزش‌ها و هنجارهایی است که انسان‌ها از محیط و هر جامعه خاص دریافت می‌کنند. بنابراین در مدل پیشنهادی کیفیت زندگی در حکم یک سازه چند بعدی برآمده از ارزشیابی نیازهای گوناگون در نظر گرفته شده و همچنین فرض بر این است که هر نیاز تأثیر متفاوت بر کیفیت زندگی فرد دارد. یعنی هر نیاز سهم نسبی در کیفیت زندگی دارد. احمدی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی مورد روستا شهر صاحب، شهرستان سقز به این نتیجه رسیده است که ارتقای روستا به شهر توانسته باعث بهبود در کیفیت محیط فیزیکی، وضعیت مسکن، بهزیستی فردی مشارکت و درآمد و ثروت ساکنان این شهر شود اما نتوانسته بهبودی در وضعیت سلامت، آموزش، اوقات فراغت، اطلاعات و ارتباطات و کار ایجاد کند. پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان) به بررسی کیفیت زندگی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد: کیفیت آموزش، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیط فیزیکی، اشتغال پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. کیفیت امنیت و کیفیت کالبدی جامعه نمونه در حد متوسط

ارزیابی شده است. محمدی یگانه (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان تحلیل وضعیت کیفیت زندگی زنان روستایی به ارزیابی وضعیت کیفیت زندگی زنان روستایی می‌پردازد. در این پژوهش مشخص می‌شود که این ارزیابی به درک و تحلیل فضایی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی بستگی تمام دارد و عوامل دیگر؛ فرعی و منبعث از آن شناخته می‌شوند. هر چند توسعه فضایی در ارزیابی اعتباری منبعث از فرهنگ و عوامل ذهنی است، لیکن برای اندازه گیری شاخص کیفیت زندگی به صورت عامل عینی چاره‌ای جز تحلیل آن وجود ندارد. پوررمضان و علینقی‌پور (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل اثرات اجرای طرح هادی بر بهبود کیفیت زندگی روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت به این نتیجه رسیده‌اند که کیفیت زندگی پس از اجرای طرح هادی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی از نظر تقویت نهادهای محلی، امید به آینده توانایی تامین نیازهای اساسی خانوار، تمایل ماندن در روستا، ایجاد فرصت‌های شغلی، سطح پس انداز خانوار، کاهش نابرابری‌های اقتصادی، افزایش قیمت زمین و مسکن روستایی، احساس امنیت فردی در برابر سوانح طبیعی (سیل و زلزله) تاثیرات مثبتی داشته است. مولائی هاشجین و همکاران (۱۳۹۳) در ارزیابی نقش سیاست تبدیل روستاها به شهر در کیفیت زندگی ساکنان محلی (مورد شناسی شهرهای بردخون و بنک بوشهر) به این نتیجه رسیده‌اند که سیاست تبدیل روستا به شهر نقش محوری در ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی در زمینه‌های مختلف ایفا کرده است. بنابراین به کار گیری و ادامه این سیاست در کشور ایران می‌تواند به عنوان عامل اساسی در ارتقای کیفیت زندگی ساکنان روستاهای بزرگ و مستعد شهرستان، مد نظر سیاستگذاران و برنامه‌ریزان باشد. عنابستانی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستایی (بخش سیمگان شهرستان جهرم) به ارزیابی دلایل توسعه و ارتقای کیفیت زندگی در این بخش پرداخته و تحلیل فضایی آن این نکته را روشن نموده است که ارتباطات ملموس و مشاهده مستقیم مناطق توسعه یافته توسط جوانان روستاها موجب تمایل و اهتمام آنان در پیگیری توسعه روستا گردیده است. درخصوص مبانی نظری تحقیق واژه کیفیت در لاتین به معنی (Qual) و Quality به مفهوم چگونگی آمده و Qoi از نظر معنایی به معنی چگونگی زندگی و در برگزیده تفاوت‌های آن است که برای هر فرد، ویژه و یگانه، و متفاوت با دیگران است (کردزنگنه، ۱۳۸۵: ۲۰). طبق گفته فیونیک، ناکلیور و برون (۱۹۹۶)، کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی است و خود معنایی واقعی ندارد بلکه صرفاً افراد به آن معنا می‌بخشند (Collados & Duane, 1999: 446). بر اساس برداشت کامپ و همکاران، مفهوم کیفیت زندگی به طور عمیقی از تفکر مرتبط با سلامت نشات می‌گیرد و دیدگاه واحدی درباره علت آن وجود ندارد و بر اساس نظریه ریم درسال ۲۰۰۰ مدلی را به عنوان عناصر کیفیت زندگی، سلامتی و محیط زندگی مطابق شکل (۱) ارائه کرده است (Kamp et al., 2003: 9). بر اساس دیدگاه پال، کیفیت زندگی به عنوان معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی- روانی و مادی جامعه تعریف گردیده و در این زمینه از کیفیت زندگی روستایی نیز به مفهوم چگونگی شرایط و وضعیت زندگی خانواده‌های روستایی یاد شده است (Pal & Kumar, 2005: 18). با توجه به آنچه که ذکر گردید، می‌توان گفت که در زمان حاضر اتفاق نظر چندانی در زمینه مفهوم کیفیت زندگی وجود ندارد، ولی اگر مشترکات این تعاریف مدنظر قرار گیرد، در آن صورت می‌توان گفت که کیفیت زندگی عبارت است از شرایط بهتر زندگی که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه نهادینه شده یا زمینه‌های لازم برای زندگی همراه با سلامت، امنیت، آسایش، آرامش، نشاط، خلاقیت و زیبایی پدید آمده باشد (یوسفی، ۱۳۸۱: ۱).

به سخن دیگر، به رغم اختلاف نظرهایی که در تعریف کیفیت زندگی وجود دارد، اما توافقی ادراکی نیز در بین متخصصان به چشم می‌خورد که بر مبنای آن بیشتر آن‌ها کیفیت زندگی را مشتمل بر ابعاد مثبت و مفهومی چندبعدی می‌دانند. آنچه که در این ادارک مسلم به نظر می‌رسد، این است که تمامی مطالعات کیفیت زندگی تحت دو سرفصل - شاخص‌های عینی و شاخص‌های ذهنی - صورت می‌گیرند (Allen Vogt & Cordes, 2002: 14). بنابراین یکی از مشخصات اصلی و بنیادین کیفیت زندگی، چند بعدی بودن آن است (کردزنگنه، ۱۳۸۵: ۳). بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ شهرستان لاهیجان دارای دویخش، دو شهر، ۷ دهستان و ۱۸۶ آبادی است که از این تعداد آبادی، ۱۸۲ آبادی دارای سکنه و ۴ آبادی خالی از سکنه می‌باشد. همچنین از کل جمعیت ۱۶۸۸۲۹ نفر ۹۷۶۹۷ نفر در نقاط شهری و ۷۱۱۳۲ نفر در نقاط روستایی سکونت دارند به این ترتیب ۵۷/۹ درصد شهرنشین و ۴۲/۱ درصد عملاً روستا نشین هستند (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان، ۱۳۹۵).

این پژوهش به دنبال ارزیابی عملکرد دهیاران در کیفیت زندگی روستاییان شهرستان لاهیجان می‌باشد و در صدد پاسخ‌گویی به این سوال اصلی است که عملکرد مدیران محلی روستاهای شهرستان لاهیجان بر کیفیت زندگی روستاییان این محدوده تا چه حد تاثیر داشته است؟



شکل ۱. عناصر اساسی کیفیت زندگی

منبع: Kemp et al., 2003: 48

## روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و مبنای روش آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. اطلاعات مربوط به چهارچوب نظری و مفهومی تحقیق، پیشینه و سوابق تحقیق و ویژگی‌های جغرافیایی و جمعیتی محدوده مورد مطالعه از طریق روش اسنادی و به منظور تعیین عملکرد مدیران روستایی بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان لاهیجان از طریق مطالعات میدانی از طریق ابزار مشاهده، مصاحبه و پرسش‌نامه به دست آمده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات مور نیاز از طریق منابع اسنادی و مطالعات میدانی و سازماندهی و طبقه بندی آن‌ها، به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری نظیر: آزمون رتبه‌ای فریدمن و ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه روستاهای شهرستان لاهیجان می‌باشد که بر اساس آخرین تقسیمات اداری-سیاسی، دارای ۱۸۲ روستای دارای سکنه می‌باشد. حجم نمونه بر اساس پراکندگی نقاط روستایی در محدوده جغرافیایی ساحلی، جلگه‌ای و کوهپایه‌ای مشخص شده است که از هر محدوده به ترتیب ۴، ۲ و ۱ روستا بر اساس اندازه جمعیت و اطلاعات سطوح ارتفاعی روستاهای استان گیلان اخذ شده از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان تعیین گردیده است. به منظور تعیین عملکرد مدیران محلی در کیفیت زندگی نواحی روستایی شهرستان لاهیجان بر اساس جدول استاندارد مورگان ۳۸۵ پرسش‌نامه به روش نمونه‌گیری تصادفی - سهمیه‌ای در سطح روستاهای نمونه توزیع شده است. روایی ابزار پرسش‌نامه با استفاده از نظر متخصصان و کارشناسان و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۳ بدست آمده است.



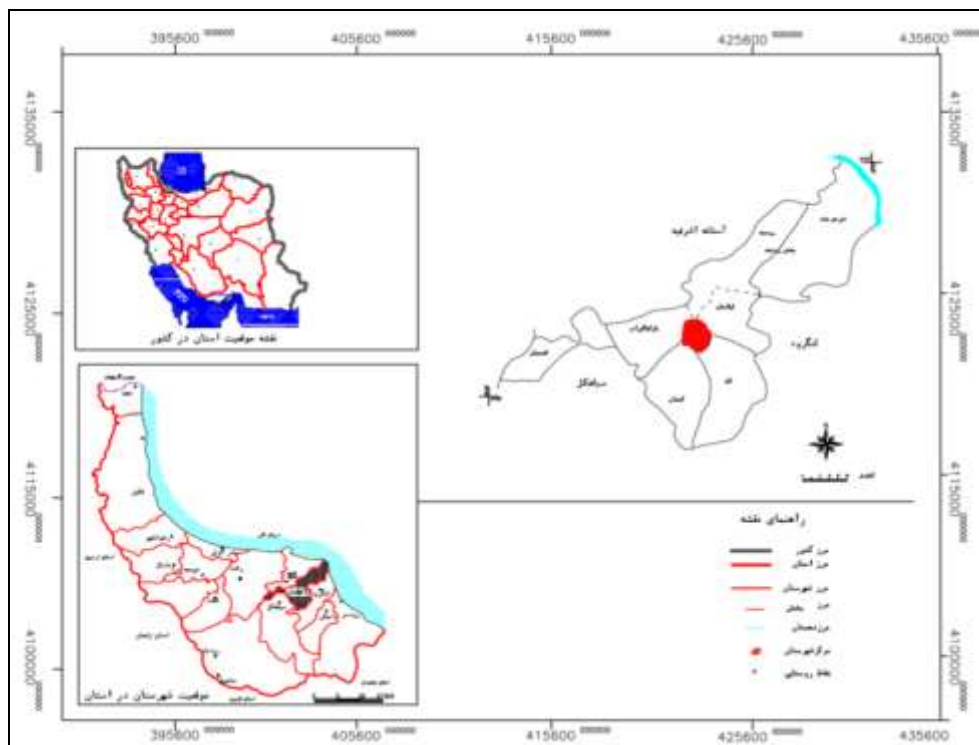
شکل ۲. شاخص‌های مورد استفاده در بعد نهادی

جدول ۱. فهرست و مشخصات روستاهای نمونه

ردیف	نام روستا	موقعیت جغرافیایی	دهستان	بخش	خانوار	جمعیت	تعداد نمونه
۱	دهسر	ساحلی	بازکیاگوراب	مرکزی	۱۲۶	۲۴۳	۱۱
۲	زمیدان	ساحلی	لیل	مرکزی	۹۷	۳۳۱	۱۱
۳	حاج سلیم محله	ساحلی	رودبند	رودبند	۳۰۸	۹۵۸	۳۱
۴	حسن بکنده	ساحلی	شیرچوپشت	رودبند	۲۰۲	۶۶۳	۲۱
۵	لیالستان	ساحلی	لیالستان	مرکزی	۵۹۸	۱۸۳۱	۶۲
۶	بارکوسرا	ساحلی	شیرچوپشت	رودبند	۴۹۳	۱۴۵۱	۵۱
۷	چلک	جلگه‌ای	لیل	مرکزی	۵۱	۱۶۹	۱۱
۸	بالا تموشل	جلگه‌ای	آهندان	مرکزی	۱۱۰	۳۴۴	۱۱
۹	گوکه	جلگه‌ای	لفمجان	مرکزی	۱۹۰	۵۴۰	۲۱
۱۰	بازکیاگوراب	جلگه‌ای	بازکیاگوراب	مرکزی	۱۴۸۹	۴۴۹۱	۱۴۰
۱۱	آزارستان	کوهپایه‌ای	آهندان	مرکزی	۴۵	۱۲۰	۱۱
۱۲	سرچشمه	کوهپایه‌ای	لیل	مرکزی	۱۲۳	۳۴۴	۱۷
	جمع				۳۸۳۲	۱۱۵۸۵	۳۸۵

### قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان لاهیجان ۴۳۶/۷ کیلومتر مربع در ناحیه شرقی گیلان و در مختصات جغرافیایی ۴۵ ۴۹ تا ۱۳ ۵۰ دقیقه طول شرقی و ۳۷ ۰۴ تا ۳۷ ۲۳ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهرستان از شمال به دریای خزر از جنوب به شهرستان سیاهکل از شرق به شهرستان لنگرود و از غرب به شهرستان آستانه اشرفیه محدود شده است. شهرستان لاهیجان دارای دو نقطه شهری به نام‌های لاهیجان و رودبند، دو بخش به نام‌های مرکزی و رودبند، ۷ دهستان به نام‌های آهندان، بازکیاگوراب، رودبند، شیرچوپشت، لfmجان، لیالستان و لیل می‌باشد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان، ۱۳۹۶).



شکل ۳. جایگاه محدوده مورد مطالعه در تقسیمات کشوری

## یافته‌ها و بحث

### یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی پژوهش حاضر در قالب ویژگی‌های فردی و عمومی پاسخگویان بوده است. نتایج بررسی ویژگی‌های فردی و عمومی پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که از مجموع پاسخ‌گویان ۶۱ درصد مرد و ۳۹ درصد زن بوده‌اند. از نظر تحصیلات ۳۶/۵۹ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال و ۳۱/۷ درصد در گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال قرار داشته‌اند. میزان تحصیلات ۵۹/۴ درصد دیپلم به بالا بوده که سطح تحصیلات بیشتر آن‌ها در حد کارشناسی بوده است. وضعیت شغلی پاسخگویان نیز نشان می‌دهد که ۴۶/۵ درصد کشاورز و ۲۶/۲۳ درصد کارمند بوده‌اند.

جدول ۲. ویژگی‌های فردی عمومی پاسخ‌گویان

شرح	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۲۳۵
	زن	۱۵۰
اشتغال	کشاورز	۱۷۹
	کارمند	۱۰۱
	آزاد	۸۷
	اظهار نشده	۱۸
	۳۰ تا ۲۰	۶۳
سن	۴۰ تا ۳۰	۱۴۲
	۵۰ تا ۴۰	۱۲۲
	۶۰ تا ۵۰	۳۹
	۶۰ تا بالا	۱۹
	خواندن و نوشتن	۴۴
تحصیلات	کمتر از دیپلم	۱۱۲
	دیپلم	۱۱۴
	کاردانی	۳۸
	کارشناسی	۵۸
	ارشد و بالاتر	۱۹

بعد نهادی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان لاهیجان با استفاده از ۱۱ گویه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در بعد نهادی می‌توان به ادبیات منتشر شده واژه "حکمرمایی خوب" اشاره کرد که یک رویکرد جدید اداره امور عمومی است. یکی از ابعاد منطقه‌ای حاکمیت، حاکمیت محلی است که در ساختار جدید مدیریت روستایی کشور "شورا" به عنوان منتخب مردم و "دهیار" تبلور اراده شورا با وظایف گسترده وضعیت اداره امور محلی در حوزه روستا می‌پردازد. از این رو، حاکمیت شایسته را می‌توان روند یا هدفی دانست که باید بتواند فقر، ناامنی و تبعیض را از میان بردارد و همچنین محیطی را ایجاد نماید که سازمان‌های مدنی، بخش بازرگانی، آحاد مردم و دیگر نهادهای موجود خود را مالک روند توسعه و مدیریت بخش‌ها بدانند و یا به عبارتی در این روند احساس مالکیت کنند. بر این اساس دیدگاه پاسخگویان در مولفه میزات تلاش مدیران محلی در ابعاد مختلف محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در روستاهای شهرستان لاهیجان با میانگین وزنی ۳/۷۱، متوسط به بالا بوده و حاکی از آن است که روستاییان پیگیری و فعالیت مدیران محلی را در تمام امور و زمینه‌ها تایید می‌کنند.

در حال حاضر شورای اسلامی روستا در کنار سایر نهادها و برخی شوراهای دیگر به مردم خدمت رسانی می‌کنند. نقش و اهمیت شوراهای اسلامی در مدیریت روستا بر کسی پوشیده نیست و همین شوراهای هستند که بر اساس قانون با انتخاب شهردار در شهرها و دهیار در روستاها سکان مدیریت را در دست دارند. اما حقیقت تلخی است که اعضای شوراهای اسلامی بخش و روستا را نه تنها رنج می‌دهد بلکه به نوعی شان و منزلت این نهاد مردمی و ارزشمند را پایین آورده است. واقعیت این است که شوراهای اسلامی روستاها بعلاوه بی‌تدبیری مسئولین فرادست از هرگونه درآمد مالی حتی اندک هزینه‌ای برای امور جاری نیز محرومند. در واقع

شوراهای اسلامی روستاها حتی بخواهند به اداره ای یا ماموریتی برای رسیدگی و حل مشکل مردم بروند هزینه کرایه ماشین را نیز باید خودشان و بصورت شخصی بپردازند. در یک کلام نه حق ماموریتی و نه هزینه‌ای برای پیگیری امور تخصیص می‌یابد و جالب این است که مردم از این واقعیت خبر نداشته و مدام از شوراهای اسلامی درخواست‌های مختلف دارند. از سوی دیگر بودجه‌ای اندک که به حساب دهیاری‌ها واریز می‌شود فقط برای امور دهیاری، هزینه‌های عمرانی و فرهنگی و عیدی و پاداش دهیاران بوده و در این میان شوراهای اسلامی سهمی دریافت نمی‌کنند. حق جلسه‌ای که به طور سالیانه و در پایان سال عاید اعضای شورا می‌شود بسیار ناچیز و برای خیلی از مردم غیرقابل باور است؛ مبلغی بسیار اندک و آن هم در برخی از روستاها است و شوراها هم این مبلغ ناچیز را برداشت نمی‌کنند چون باز گوشه‌ای از مشکلات روستا شاید با همین مبلغ ناچیز حل شود. بر این اساس و طبق نتایج بدست آمده در زمینه انتقال مسائل و مشکلات مسئولین از طریق مدیران اجرایی روستا، ۸۴/۷ درصد از پاسخگویان با میانگین وزنی ۳/۶۰ معتقدند که دهیاران مسائل و مشکلات روستا را به مسئولین ذی ربط انتقال می‌دهند.

انزوای جغرافیایی در نواحی روستایی یکی از علل اصلی عدم رشد و توسعه نواحی است. به طور کلی ارتباط و دسترسی به پیرامون، در هر محیطی زمینه ساز توسعه و بهره‌وری می‌شود. توسعه راه و سیستم حمل و نقل سبب کاهش فقر روستایی، توسعه گردشگری و بهبود راندمان کشاورزی خواهد شد. امروزه یکی از معیارهای سنجش سطح توسعه یافتگی کالبدی هر سرزمین، نظام حمل و نقل آن سرزمین است. راه روستایی در توسعه و بهبود وضعیت روستاها دارای اهمیت زیادی است به طوری که امروز به کمک دولت بسیاری از روستاها دارای راه دسترسی مناسبی هستند با توجه به اینکه شهرستان لاهیجان در بخش جلگه‌ای قرار دارد، از راه روستایی نسبتاً خوبی برخوردار است. این وضعیت از دیدگاه پاسخگویان نیز با میانگین وزنی ۳/۹۰ تایید شده و طبق نتایج بدست آمده ۸۰/۵ درصد از روستاییان معتقدند که مدیران اجرایی روستاها در بهبودی راه روستایی که سهم مهمی در بستر سازی توسعه پایدار روستایی دارد، در حد زیاد نقش داشته‌اند.

کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی با بهبود امکانات آموزشی ارتباط مستقیم دارد. در تعریف سواد تعابیر متفاوتی وجود دارد گاه ملاک سنجش سواد به پایان رساندن اول دبستان یا دوره مقدماتی نهضت سوادآموزی است یعنی معیار سواد تکمیل آموزش الفبا در نظر گرفته می‌شود و گاه ملاک سنجش سواد، قدرت فهم یک متن ساده محسوب می‌شود اما معیار سازمان یونسکو برای حداقل مهارت فرد با سواد، داشتن توانایی در حد کلاس چهارم پیش بینی شده است. بر طبق نتایج بدست آمده، نقش مدیران اجرایی روستاهای مورد بررسی در بهبود امکانات آموزشی روستاها از دیدگاه ۶۶/۵ درصد پاسخگویان و با میانگین وزنی ۲/۹۴ در حد متوسط بوده و تایید شده است. شایان ذکر است در اینجا مراد از امکانات آموزشی مدارس دایر در حوزه فعالیت دهیار از پیش دبستان، دبستان، متوسطه اول و دوم را شامل می‌شود.

از راهبردهای موثر در توسعه همه جانبه و پایدار نواحی روستایی استفاده از مشارکت و توانمندی‌های مردم به ویژه روستاییان برای عمران و توسعه مناطق روستایی در تمام ابعاد آن است. دهیاران و شوراهای اسلامی به عنوان نهادهای مردمی و محلی که مدیریت روستاها را بر عهده دارند می‌توانند با سیاست گذاری، مدیریت و اجرای برنامه‌های مختلف آموزشی، توسعه زیرساخت‌های لازم، کمک به جذب منابع مالی و اموری از این دست در توسعه روستاها نقشی اساسی ایفا کنند. با توجه به این که بسیاری از روستاهای شهرستان لاهیجان از زمینه‌های مناسب برای توسعه گردشگری برخوردار می‌باشند، انتظار گسترش فعالیت‌های گردشگری در روستاهای این شهرستان از طریق دهیاران را می‌توان داشت به طوری که طبق مطالعات میدانی ۶۰ درصد از روستاییان با میانگین وزنی ۳/۶۱ معتقدند که دهیار نقش مثبتی در فعالیت‌های گردشگری روستاها و گسترش آن داشته است.

کیفیت زندگی در روستاها ارتباط بسیار زیادی با بهبود محیط زیست دارد. محیط روستا، فضایی است که روستاییان زندگی روزمره خود را در آن سپری می‌کنند و به آن تعلق دارند، فضای روستا باید امکانات و توانایی پذیرش اهالی و تامین خدمات رفاهی به کلیه ساکنین روستا را با فراهم آوردن تجهیزات و امکانات مناسب ایجاد نماید. در فضای میان ساختمانها و بناها، عناصر مکملی نیاز است تا زندگی روستایی را سامان بخشد، تجهیزاتی که همچون اثاث یک خانه، امکان زندگی و گذران اوقات فراغت را در فضای محصور میان سنگ و بتن و شیشه فراهم آورد. این اجزاء، جریان حرکت، سکون، تفریح و اضطراب را در فضای روستا تنظیم می‌کنند و به آن روح می‌بخشند. بنابراین نقش زیست محیطی روستا در تحقق اهداف توسعه ملی با قابلیت‌های مناطق روستایی در جهت مقابله با بیابان زدایی و خطرات ناشی از خشکسالی‌ها، مقابله با فرسایش و تخریب خاک، حفظ و نگهداری منابع طبیعی معنا می‌یابد. دهیاران روستاهای لاهیجان در زمینه محیط زیست روستا تلاش‌های قابل توجه‌ای به ویژه در زمینه جمع‌آوری و انتقال به موقع زباله‌های روستا، تفکیک زباله‌های تر از خشک، حفظ و پاکیزگی محیط زیست روستا و ... روداشته‌اند. نتایج بدست آمده از



دیدگاه پاسخگویان در این زمینه نشان می‌دهد که ۷۲ درصد پاسخگویان با میانگین وزنی ۳/۲۰ معتقدند که مدیران اجرایی روستاهای شهرستان لاهیجان نقش قابل توجه‌ای در بهبود محیط زیست روستا داشته‌اند. فضای روستا، یکی از عناصر فضایی روستا است که همراه با تاریخ یک قوم و یا طایفه در ادوار مختلف به وجود می‌آید، شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود. این عنصر که فعالیت‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در آن جریان داشته و همیشه با قلب تاریخ روستا می‌تپد مانند عنصر پیر نشین که قدمتی به طول تاریخ روستا دارد. روستاییان نیز مانند تمام شهروندان جامعه امروزی نیازمند حضور در عرصه‌های جمعی و ایجاد ارتباطات اجتماعات می‌باشند، این نیاز به صورت محدود و از راه تجمع در پاتوق روستاها که گاهی خانه یکی از سالمندان ساکن بوده است فراهم می‌شد. ولی امروزه با توجه به سلايق و تغییر عادات نسل جوان و حتی میانسال نیز به ایجاد فضاهای روستایی و تجهیز این محیط‌ها به مبلمان استاندارد و همساز با رفتارهای اجتماعی، فرهنگی و آداب و رسوم روستا جهت استفاده را امری ضروری نموده است. بازگشایی و بهبود کیفیت معابر، کوچه و فضای سبز روستا از وظایف اصلی دهیاران محسوب می‌شود به طوری که این مهم در کلیه روستاها توسط ساکنین روستا از مدیران اجرایی خواسته می‌شود. با توجه به نتایج بدست آمده بیش از ۷۵ درصد از پاسخگویان با میانگین وزنی ۳/۲۶ معتقدند که کیفیت کوچه‌ها و معابر بهتر از گذشته شده و دهیاران این وظیفه خود را مناسب انجام داده‌اند.

از مهمترین معیارهای یک حکمروایی خوب در رابطه با توسعه جوامع بویژه توسعه روستایی عبارتند از: مسئولیت پذیری، پاسخگویی، شفافیت، قانونمندی و وجود نهادهای حفاظت کننده حقوق مردم است که بتوانند اختلافات را حل کند، برای اجرا و حفظ نظم ارزش قائل شود تا مشارکت و همکاری را بین نیروهای موثر در مدیریت جامعه یعنی دولت، بخش خصوصی و بخش عمومی و تشکل‌های مردمی مانند شورا و دهیاری برقرار کند. با توجه به نتایج بدست آمده، دهیاران روستاهای شهرستان لاهیجان تلاش زیادی را در حفظ نظم عمومی و حل اختلافات محلی داشته‌اند و این مهم از دیدگاه ۸۶ درصد پاسخگویان با میانگین وزنی ۳/۴۲ تایید و بیان داشته‌اند که دهیاران در حفظ نظم عمومی و حل اختلافات محلی در سطح روستاها نقش مفید و مؤثری داشته‌اند. از آنجا که بخش قابل توجهی از فقر کشور در جامعه روستایی قرار دارد، به منظور رشد و توسعه کشور و دستیابی به عدالت اجتماعی و اهداف چشم انداز بیست ساله دولتمردان باید توجه بیشتری به بخش کشاورزی داشته باشند و روستاییان و کشاورزان را که بی شک از پرتلاش ترین اقشار جامعه هستند از نتایج این اقدامات منتفع نمایند. اما در روستا کسانی هستند که به دلیل کهولت سن، بیماری، عائله زیاد و فقدان زمین کشاورزی از اداره زندگی روزمره خود عاجزند. لذا حمایت این گونه افراد توسط نهادهای حمایتی مانند کمیته امداد و بهزیستی امری اجتناب ناپذیر هست. دهیاران تا جایی که توانسته‌اند در معرفی خانواده‌های بی‌بضاعت به کمیته امداد تلاش نموده‌اند که در این زمینه ۸۲/۷ درصد از پاسخگویان اظهار داشتند که دهیاران در معرفی خانواده‌های بی‌بضاعت به کمیته امداد نقش مؤثری داشته و این مولفه با میانگین وزنی ۳/۴۵ متوسط به بالا ارزیابی شده است.

نواحی روستایی بویژه از طریق تولیدات کشاورزی و صنایع دستی نقش مهمی در اقتصاد ملی دارند. دستاوردهای بخش کشاورزی برای اقتصاد ملی در شرایطی است که سهم این بخش از کل منابع سرمایه گذاری شده دولت در ۳۵ سال گذشته همواره کمتر از ۶ درصد بوده است. نقش مهم نواحی روستایی در اقتصاد ملی از طریق تولیدات کشاورزی ایجاب می‌کند که برای تداوم و افزایش این نقش، به ویژه در زمینه امنیت غذایی پایدار مورد توجه بیشتر قرار گیرند. بنابراین فراهم کردن بستری توسط دهیار جهت عرضه و فروش محصولات کشاورزی می‌تواند رافع بسیاری از مشکلات درآمدی روستاییان باشد. بر اساس نتایج بدست آمده از دیدگاه پاسخگویان، هر چند نقش مدیران اجرایی روستاهای شهرستان لاهیجان در ترویج و بازاریابی محصولات کشاورزی، تایید شده است ولی میزان این نقش و اثرگذاری با میانگین وزنی ۲/۹۷ کمی از حد متوسط پایین‌تر تعیین شده است.

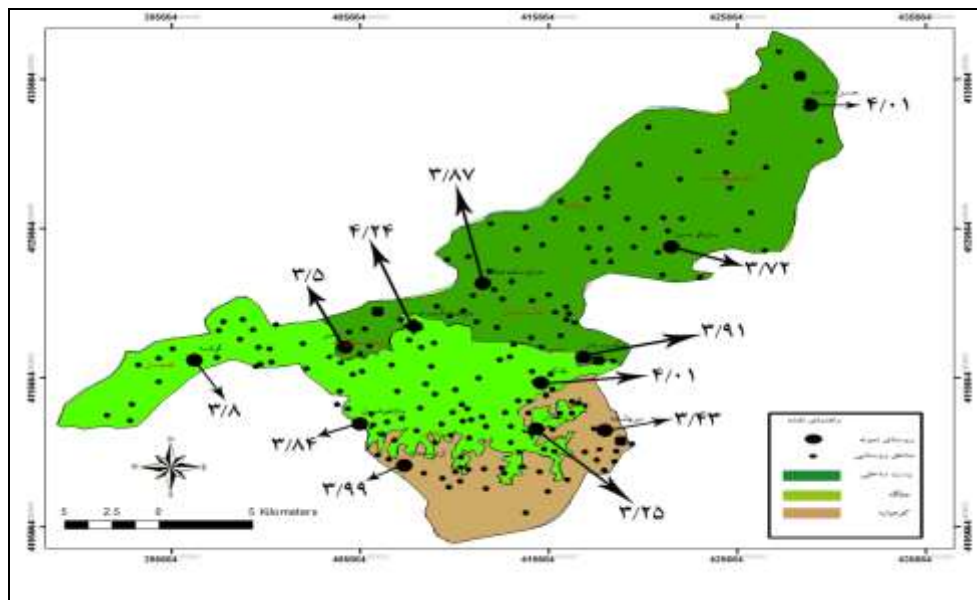
در زمینه پیگیری طرح‌ها عمرانی روستایی اعم از ساخت و سازها، اجرای طرح‌های هادی و طرح‌های گردشگری موفقیت دهیار چشم گیر بوده است. عمران روستایی در ابعاد مختلف حائز اهمیت است و از اصلی ترین ملزومات توسعه پایدار شناخته می‌شود عمران روستایی باعث می‌شود فاصله‌ها کوتاه گردد، زمان سفرها محدود شود، هزینه‌ها کاهش یابد دسترسی به محل و فرصت‌های شغلی را فراهم کند، روابط بین سکونتگاه‌های روستایی توسعه یابد. توزیع و عرضه خدمات ساماندهی شود و بالاخره با بوجود آوردن بازارهای توسعه روستایی به توسعه منطقه‌ای کمک کند. براساس مطالعات میدانی ۸۲/۶ درصد پاسخگویان با پیگیری طرح‌های عمرانی توسط دهیار موافق بوده‌اند و با میانگین وزنی ۳/۵۲ تایید کرده‌اند که دهیاران پیگیر تهیه و اجرای طرح‌های عمرانی در سطح روستاها بوده‌اند. جدول (۳) میانگین رتبه‌ای آزمون فریدمن کیفیت زندگی در بعد نهادی روستاهای شهرستان لاهیجان را نشان می‌دهد.

جدول ۳. میانگین رتبه‌ای آزمون فریدمن رابطه کیفیت زندگی و بعد نهادی

رتبه	میانگین	گویه
۲	۳/۷۱	دهیار در تمام زمینه‌ها برای روستا تلاش می‌کند.
۴	۳/۶۰	دهیار مشکلات را به مسئولین انتقال می‌دهد.
۱	۳/۹۰	دهیار موجب بهبود راه روستایی شده است.
۱۱	۲/۹۴	دهیار موجب بهبود امکانات آموزشی شده است.
۳	۳/۶۱	دهیار موجب افزایش فعالیت‌های گردشگری شده است.
۹	۳/۲۰	دهیار موجب بهبود وضعیت زیست محیطی روستا شده است.
۸	۳/۲۶	دهیار موجب بهبود وضع کوچه‌ها، پارک‌ها و فضای سبز شده است.
۷	۳/۴۲	دهیار موجب حفظ نظم عمومی و حل اختلافات محلی شده است.
۶	۳/۴۵	دهیار موجب شناسایی و معرفی خانواده‌های بی سرپرست و بی بضاعت به نهادهای امدادی شده است.
۱۰	۲/۹۷	دهیار موجب بهبود تشویق صنایع دستی، ترویج و بازار یابی محصولات کشاورزی و دامی روستا شده است.
۵	۳/۵۲	دهیار موجب پیگیری و ارتقای طرح‌های عمرانی روستا شده است.

## یافته‌های تحلیلی

مؤلفه‌ی بعد نهادی که شامل ۱۱ گویه از وظایف مدون ۴۶ بندی سازمانی دهیاران استخراج و به دلیل ارتباط بیشتر و واضح تر با مردم روستا و همچنین بهره گیری از گویه‌های مشابه در سایر پژوهش‌ها حکایت دارد انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت بیشترین میانگین رتبه‌ای متعلق به روستاهای بازکیاگوراب ۴/۲۴ و حسن بکنده و چلک ۴/۰۱ می‌باشد. که تحصیلات و تخصص دهیار به ویژه در بخش فنی و ساختمان، دسترسی آسان، وجهه اجتماعی و خانوادگی شخص دهیار در این ارزیابی موثر بوده است. کمترین میانگین رتبه‌ای مربوط به روستاهای زمینان با ۳/۲۵ و دهسر با ۳/۵ بوده که دلیل عمده آن در خصوص زمینان پراکندگی خانوار به ۳ قسمت بالا، پایین و مرکزی روستا و دهسر به علت میزان تجربه و جدید الانتصاب دهیار را می‌توان ذکر کرد. اما به طور خلاصه در بین ۱۲ روستای نمونه حداقل میانگین رتبه‌ای ۳/۲۵ تا حداکثر ۴/۲۴ نمایانگر همگن بودن رتبه‌ها در بعد نهادی سطح روستاهای مورد مطالعه است که جهت آن به سوی متوسط و بالاتر است.



شکل ۴. تحلیل فضایی تاثیر بعد نهادی بر کیفیت زندگی روستاهای شهرستان لاهیجان

در بعد نهادی کیفیت زندگی از ۱۱ گویه استفاده شد و به وسیله آزمون فریدمن شدت تاثیر هر یک از گویه‌ها بر کیفیت زندگی مورد بررسی قرار گرفت. آنچه نتایج نشان می‌دهد بیشترین تاثیر در بعد نهادی بر کیفیت زندگی مربوط به بهبود راه روستایی با

میانگین ۳/۹۰ است که در این زمینه دهیاران تلاش زیادی نموده‌اند و در مرتبه دوم بیشترین تاثیر با میانگین ۳/۷۱ بر کیفیت زندگی مربوط به تلاش و پیگیری دهیاران برای حل مسائل و مشکلات روستاهاست. در رتبه سوم هم گویه انتقال مسائل و مشکلات روستا به مسئولین با رتبه ۳/۶۰ قرار دارد. در این میان تاثیر کمتر از حد متوسط بعد نهادی روستاها در کیفیت زندگی مربوط به دو مولفه نقش دهیاران در بهبود امکانات آموزشی با میانگین ۲/۹۴ و بهبود تشویق صنایع دستی، ترویج و بازار یابی محصولات کشاورزی و دامی روستا با میانگین ۲/۹۷ بوده است.

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن رابطه بعد نهادی و کیفیت زندگی

Test Statistics <sup>a</sup>	
N	304
Chi-square	406.240
df	14
Asymp. Sig.	.000

a. Friedman Test

همان طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود بین بعد مولفه‌های نهادی و کیفیت زندگی ارتباط معنی‌داری به میزان ۰/۴۰۸ بر اساس آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن برقرار است. این موضوع بیانگر آن است که مؤلفه بعد نهادی بعد از ۲۰ سال از استقرار، جایگاه خود را بین مردم تثبیت نموده و بعنوان حلقه واسط بین حاکمیت و مردم روند مثبتی را از عملکرد خود برجای گذاشته است.

جدول ۵. آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن ارتباط بین بعد نهادی و کیفیت زندگی

Correlations			
		k15	kol
		Correlation Coefficient	1.000
		Sig. (2-tailed)	.408**
	k15		
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	385
		N	385
Spearman's rho		Correlation Coefficient	.408**
		Sig. (2-tailed)	1.000
	kol		
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	385
		N	385

\*\* . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

برای بررسی کیفیت زندگی روستاهای لاهیجان از نظر بعد نهادی توسط آزمون AOVA تاثیر آن بر کیفیت زندگی مشخص و نتیجه نشان می‌دهد که بعد نهادی یعنی حکمرانی شایسته در روستا باعث تغییر کیفیت زندگی مردم در جهت رشد و توسعه خواهد شد و این امر موجب تاثیر درسایر مولفه‌های کیفیت زندگی در ابعاد محیطی، کالبدی، اقتصادی واجتماعی - فرهنگی می‌شود.

جدول ۶. تاثیر شاخص بعد نهادی بر کیفیت زندگی با استفاده از آزمون ANOVA

سطح معناداری	مقدار آزمون	میانگین	درجه آزادی	مجموع مربعات	بعد نهادی
۰/۰۰۰	۳۲/۷۳۶	۲۸/۰۱۸	۴	۱۱۲/۰۷۱	کیفیت عملکرد دهیار در روستا

## نتیجه‌گیری

با توجه به نقشی که نواحی روستایی در حیات اقتصادی و اجتماعی کشورها به ویژه در تولید محصولات کشاورزی و غذایی ایفا می‌کنند. از جایگاه و اهمیت ویژه ای در توسعه ملی و سرزمین برخوردارند و بدون سازماندهی و توسعه این مناطق، برنامه‌های توسعه با ناکامی مواجه خواهند شد. از این رو توجه به مدیریت روستایی در نظام برنامه‌ریزی و توسعه فضاهای روستایی لازم و ضروری می‌باشد. براساس بررسی‌های انجام شده پیرامون دو مولفه مورد بحث یعنی کیفیت زندگی و بعد نهادی در روستاها نتایج نشان می‌دهد که اثر بخشی و کار آمدی دهیاری در روستاهای مورد مطالعه غیر قابل انکار است و از ۱۱ گویه مطرح شده در برخی موفقیت بیشتر و در برخی کمتر و سایر نیز در حد متوسط است. به طوری که از ۱۱ گویه استفاده شد که نقش و میزان اثرگذاری بعد نهادی بر کیفیت زندگی روستاهای شهرستان لاهیجان تعیین شده است، بیشترین تاثیر در بعد نهادی بر کیفیت

زندگی روستاهای محدوده مورد مطالعه مربوط به بهبود راه روستایی با میانگین ۳/۹۰، تلاش و پیگیری دهیاران برای حل مسائل و مشکلات روستاها با میانگین ۳/۷۱ و انتقال مسائل و مشکلات روستا به مسئولین با میانگین ۳/۶۰ است. همچنین کمترین تاثیر بعد نهادی روستاها در کیفیت زندگی مربوط به دو مولفه نقش دهیاران در بهبود امکانات آموزشی با میانگین ۲/۹۴ و بهبود تشویق صنایع دستی، ترویج و بازاریابی محصولات کشاورزی و دامی روستا با میانگین ۲/۹۷ بوده است. بر این اساس یافته‌ها این پژوهش با یافته‌های رضوانی (۱۳۸۷) مبنی بر اینکه هر نیاز تاثیر متفاوتی بر زندگی دارد و طبیعی لنگرودی (۱۳۸۲) با تایید این که مدیریت جدید روستایی باید درک درست محلی داشته و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستایی باشد. مطابقت داشته و با پژوهش‌های پوررمضان و علی‌نقی‌پور (۱۳۹۳) درخصوص تقویت نهادهای محلی نگاه مثبت داشته و عنایستانی و همکاران (۱۳۹۴) مبنی بر ارتباطات ملموس و مشاهده مناطق توسعه یافته توسط جوانان و اهتمام آنان در پیگیری توسعه روستا مطابقت دارد. مصاحبه‌های حضوری و مشاهدات عینی گویای آن است. که دهیاران روستاهای مورد مطالعه تمام مساعی خود را در انجام حوزه وظایف خود معطوف کرده‌اند اما به دلیل کمبود اعتبارات و احیانا عدم اجابت درخواست‌های مردم روستا از سوی مسئولان بالادستی باعث شده بخشی از تلاش‌های دهیاران عملا برای مردم ملموس و قابل مشاهده عینی نگردد. بدین لحاظ چنین قضاوتی حاصل شده است.

با توجه به نتایج بدست آمده، راهکارهای زیر به منظور بهبود مولفه‌های اثرگذار بعد نهادی بر کیفیت زندگی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان لاهیجان، پیشنهاد می‌شود:

- لازم است دهیاران در حوزه وظایف به ویژه انتقال مشکلات به مسئولین و پیگیری طرح‌های عمرانی روستا به طور مستند به مردم گزارش و اطلاع رسانی شود.
- انتخاب دهیاران از بین افراد تحصیل کرده حداقل دارای مدرک کارشناسی و پرداخت حقوق و مزایای مطابق قوانین تامین اجتماعی کشور و بیمه کامل آنان.
- آموزش و ارتقاء آگاهی‌های دهیاران، شوراها و حتی اهالی روستاها نسبت به توجیه وظایف آنان.
- تقویت منابع درآمدی پایدار برای دهیاران بدون تحمیل فشار به مردم روستا از طریق تشکیل تعاونی‌ها مانند تاسیس پمپ بنزین و CNG به صورت مشترک المنافع دهستانی یا ناحیه‌ای.
- موظف کردن کلیه مسئولان محلی جهت همکاری و پاسخگویی به دهیاران و اهالی روستاهای مربوط به منظور تقویت اعتماد مردم به آنان و هموار کردن مسیر مشارکت‌های اجتماعی.

## تقدیر و تشکر

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

## منابع

- احمدی، فاطمه. (۱۳۸۸). ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی (مطالعه موردی: مورد: شهر صاحب شهرستان جگژ). پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران.
- پوررمضان، عیسی و علی‌نقی‌پور، مریم. (۱۳۹۳). تحلیل اثرات اجرای طرح هادی بر بهبود کیفیت زندگی روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۳(۴)، ۹۲-۷۹.
- پور طاهری، مهدی؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و فتاحی، احداله. (۱۳۹۰). ارزیابی تطبیقی روش‌های رتبه‌بندی مخاطرات طبیعی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان). مجله پژوهش‌های روستایی، ۲(۶)، ۳۱-۱۳.
- حاج یوسفی، علی. (۱۳۸۵). کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی. نشریه دهاتی، ۲۸، ۲۸-۱.
- رضوانی، محمد رضا؛ منصوریان، حسین و احمدی، فاطمه. (۱۳۸۹). ارتقای روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی (مطالعه موردی شهرهای فیروز آباد و صاحب در استان‌های لرستان و کردستان). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۱(۱)، ۶۵-۳۳.

- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمدالله و عینالی، جمشید (۱۳۸۶). نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تاثیر گذار. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۰ (۲) ریال ۳۰-۱.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و توکلی، مرتضی (۱۳۸۲). رفاه اجتماعی روستایی؛ رویکردی شناختی در تبیین معرف‌ها. *فصلنامه مدرس*، ۷ (۲)، ۸۲-۶۲.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان (۱۳۹۵). *فرهنگ آبادی‌های شهرستان لاهیجان*.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان (۱۳۹۶). *سالنامه آماری استان گیلان*.
- سازمان ملل (۲۰۰۲). *جمعیت جهان در سال ۲۰۰۲*. ترجمه سید محمد سید میرزایی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- طالب، مهدی (۱۳۷۶). *مدیریت روستایی در ایران*. چاپ چهارم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- عنابستانی، علی‌اکبر؛ روستا، مجتبی؛ محمدی، سیدعبدالرضا و رفیعیان، سجاد (۱۳۹۴). تحلیل عوامل فضایی موثر بر کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی بخش سیمکان شهرستان چهرم. *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۵ (۱۸)، ۱۰۰-۷۵.
- کردزنگنه، جعفر (۱۳۸۵). بررسی کیفیت زندگی مرتبط با سالمندان و عوامل مؤثر بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: محمد میرزایی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران.
- محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی و گوشه نشین، فاطمه (۱۳۹۱). تحلیل عوامل مؤثر در کیفیت زندگی زنان روستایی (مطالعه موردی دهستان وراوی). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان، دانشکده علوم انسانی.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). *سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان گیلان*. فرهنگ آبادی‌های شهرستان لاهیجان.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن (۱۳۸۲). مدیریت جدید برای نوسازی روستایی - تجربه اروپا و شمال آمریکا. *دو فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۱ (۱)، ۲۵۱-۲۲۹.
- مولایی هنجین، نصراله؛ کریمیان، مریم؛ بلوچی، عثمان و مغدانی، الهه (۱۳۹۳). ارزیابی نقش سیاست تبدیل روستاها به شهر در کیفیت زندگی ساکنان محلی (مورد شناسی شهرهای بردخون و بنک بوشهر). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۹ (۲۸)، ۳۳-۱۷.
- مهدوی، مسعود و نجفی کانی، علی اکبر (۱۳۸۴). دهیاری‌ها، تجربه‌های دیگر در مدیریت روستاهای ایران (نمونه موردی: دهیاری های استان آذربایجان غربی). *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۳۷ (۵۳)، ۳۹-۲۱.
- میرزایی اهرنجانی، حسن؛ طالقانی، غلامرضا و سعدآبادی، علی اصغر (۱۳۹۲). *مدیریت توسعه و عمران روستایی*. تهران: انتشارات آذین مهر.
- وزارت کشور (۱۳۷۷). *سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور*. معاونت امور دهیاری‌ها، دفتر مدیریت توسعه روستایی.
- Allen, J., Voget, R., & Cordes, S. (2002). *Quality of Life in Rural Nebraska: Trends and Changes*. Publications from the Center for Applied Rural Innovation (CARI).
- Brown, J., Bowling, A., & Flynn, T. (2004). *Models of Quality of Life. A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature*. European Forum on Population Ageing Research, London.
- Chou, T.Y., Cho Jiang, J.J., & Klein, G. (2013). The organizational citizenship behavior of IS personnel: Does organizational justice matter? *Information and Management*, 50(2-3), 105-111.
- Collados, C. and Duane, T. (1999). Natural capital and quality of life: a model for evaluating the sustainability of alternative regional development paths. *Ecological Economics*, 30(3), 441-460.
- Ivo Grgic, Tito Zimbek, Miroslav tratnik, Jirko markovina and josip Juracak. (2009). Quality of life in rural areas of Croatia : to stay or to leave ? *African Journal of Agricultural Research*, 5(8), 653-660.
- Kamp Irene Van, K., Leidelmeijer, K., Marsman, G., & de Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 5-18.
- Pal, A. K., & Kumar, U. C. (2005). Quality of Life (QoL) Concept for the Evaluation of Societal Development of Rural Community in West Bangal, India. *Asia-Pacific Journal of Rural Development*, 15(2), 83-93.

**How to cite this article:**

Amiri Mikal, M., Pourramzan, E., Amar, T., & Bikdeli, A. (2020). Spatial Analysis of the Quality of Life in Rural Areas with Emphasis on the Institutional Dimension (Case Study: Villages of Lahijan County). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(1), 77-88.

**ارجا به این مقاله:**

امیری میکال، محمد؛ پوررمضان، عیسی؛ تیمور، آمار و بیکدلی، آتوسا (۱۴۰۱). تحلیل فضایی کیفیت زندگی در نقاط روستایی با تأکید بر بعد نهادی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان لاهیجان). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷ (۱)، ۷۷-۸۸.